

UBEZPIECZENIA SPOŁECZNE OSÓB PRZEMIESZCZAJĄCYCH SIĘ (MIGRUJĄCYCH) W UNII EUROPEJSKIEJ

Data aktualizacji: 13.05.2008 r.

Informacje zawarte na tej stronie przeznaczone są dla:

- osób, które zamierzają podjąć pracę lub rozpocząć prowadzenie działalności na własny rachunek na obszarze innych państw Unii Europejskiej,
- cudzoziemców - obywateli UE, którzy zamierzają podjąć pracę lub działalność w Polsce,
- osób zatrudnionych w transporcie lądowym i powietrznym na obszarze państw członkowskich UE,
- urzędników będących pracownikami lub pracującymi na własny rachunek w państwach UE.

Każde z 25 państw Unii Europejskiej ma swój własny system zabezpieczenia społecznego. Dla osób, które w swojej karierze zawodowej podlegają różnym systemom ubezpieczeń w różnych państwach UE, ta wielość systemów powodowałaby negatywne konsekwencje. Trudno byłoby bowiem ustalić oraz wypłacić np. świadczenia z ubezpieczenia społecznego. Konieczne więc stało się takie skoordynowanie systemów zabezpieczenia społecznego, które pozwoliłoby wyeliminować powstawanie kolizji przepisów w tym zakresie.

Cel ten może być osiągnięty dzięki [przepisom prawa wspólnotowego](#).

Przedstawione opracowanie ma odpowiedzieć na pytanie, gdzie trzeba będzie opłacać składki na ubezpieczenia społeczne, gdy zatrudnienie (lub działalność na własny rachunek) wykonywane jest jednocześnie w kilku państwach Unii.

Zasada ogólna - stosowanie prawa miejsca pracy

Można ją określić jako zasadę jedności stosowanego prawa (ponieważ, z dwoma wyjątkami, osoba podlega ustawodawstwu ubezpieczeniowemu tylko jednego państwa. Czynnikiem decydującym jest miejsce wykonywania pracy (tzw. zasada *lex loci laboris*). I tak, zgodnie z art. 13 ust. 2 rozporządzenia 1408/71:

- pracownik najemny zatrudniony na terytorium jednego państwa podlega jego ustawodawstwu, nawet jeżeli zamieszkuje na terytorium innego państwa lub jeżeli przedsiębiorstwo lub pracodawca, który go zatrudnia, ma swoją zarejestrowaną siedzibę lub miejsce prowadzenia działalności na terytorium innego państwa członkowskiego,
- osoba prowadząca działalność na własny rachunek na terytorium jednego państwa członkowskiego podlega ustawodawstwu tego państwa, nawet jeżeli zamieszkuje na terytorium innego państwa członkowskiego,
- osoba zatrudniona na statku pływającym pod banderą państwa, podlega ustawodawstwu tego państwa,
- urzędnicy i personel równorzędny podlegają ustawodawstwu państwa członkowskiego, którego administracja ich zatrudnia.

Przy czym ważne jest, że pojęcie "pracownik" należy zgodnie z prawem wspólnotowym interpretować szerzej niż ma to miejsce np. w polskim prawie wewnętrznym. Zatem pracownikiem jest każdy, kto wykonuje przez pewien czas pracę na rzecz i pod kierownictwem innej osoby w zamian za wynagrodzenie (orzeczenie ETS, sgn. 1986, 2121 nb. 17 - w sprawie *Lawrie-Blum*).

Tak więc możemy tu zaliczyć, oprócz osób zatrudnionych na podstawie stosunku pracy, również, np. zleceniobiorców.

Natomiast do osób prowadzących działalność na własny rachunek zalicza się: osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą, wspólników spółek partnerskich, jawnych i komandytowych, wspólników jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, przedstawicieli wolnych zawodów, twórców, artystów oraz rolników.

Przykład 1

Obywatel polski jest zatrudniony w Grecji. Ponieważ wykonuje swoje zatrudnienie wyłącznie na obszarze Grecji, obowiązują go greckie przepisy prawne o zabezpieczeniu społecznym. Miejsce zamieszkania ani obywatelstwo nie ma w tym przypadku znaczenia.

Przykład 2

Obywatel Irlandii, tam zamieszkujący, dokonał w Polsce wpisu do ewidencji działalności gospodarczej i zamierza tu ją prowadzić. Podlega zatem polskim przepisom prawnym w zakresie ubezpieczeń społecznych.

Wyjątki od zasady ogólnej

1. Wykonywanie pracy najemnej w kilku państwach jednocześnie

Pracownicy, którzy jednocześnie wykonują pracę w kilku państwach, mogą w drodze wyjątku od art. 13 ust. 1a rozporządzenia 1408/71, w zależności od sytuacji, podlegać albo przepisom państwa, w którym mają miejsce zamieszkania, albo państwa, w którym siedzibę ma przedsiębiorstwo ich zatrudniające albo pracodawca, z którym zawarli umowę. Wyróżnić należy tutaj trzy podstawowe przypadki:

- [pracownicy delegowani](#),
- pracownicy zatrudnieni w kilku różnych państwach Unii, zamieszkujący w jednym z tych państw,
- pracownicy zatrudnieni w kilku różnych państwach Unii, ale zamieszkujący w państwie UE, w którym nie są zatrudnieni.

W przypadku gdy pracownik zatrudniony jest w kilku państwach członkowskich u różnych pracodawców lub wykonuje pracę u tego samego pracodawcy w kilku jego zakładach położonych w różnych państwach członkowskich a jednym z państw zatrudnienia jest państwo, w którym pracownik ma miejsce zamieszkania - wówczas objęty jest przepisami ubezpieczeniowymi w państwa, w którym zamieszkuje, jeśli wykonuje tam część swojej pracy - art. 14 ust. 2b(i) rozporządzenia 1408/71.

Przykład

Osoba mieszka w Polsce i tu jest zatrudniona. Jednocześnie pracuje w Estonii. W takim przypadku podlega ona systemowi ubezpieczeń społecznych państwa, w którym ma miejsce zamieszkania, czyli w Polsce.

W przypadku gdy pracownik zatrudniony jest jednocześnie w kilku państwach członkowskich a miejsce jego zamieszkania nie znajduje się ani w państwie, w którym siedzibę ma pracodawca, ani w państwie lub państwach, w których pracownik wykonuje swoją pracę - stosuje się przepisy tego państwa, na obszarze którego znajduje się siedziba zatrudniającego pracodawcy - art. 14 ust. 2b(ii) rozporządzenia 1408/71.

Przykład

Obywatel polski mieszka w Warszawie, a zatrudniony jest w przedsiębiorstwie mającym siedzibę w Hamburgu i prowadzącym w całej Europie sieć restauracji. Miejscem wykonywania pracy tego pracownika jest filia w Luksemburgu oraz sklep w Paryżu. W takim przypadku pracownik ten będzie podlegał przepisom o ubezpieczeniu społecznym państwa, w którym ma siedzibę pracodawca (w tym przypadku przepisom niemieckim).

2. Prowadzenie działalności na własny rachunek

Przepis art. 13 ust. 2b stanowi, że osoba prowadząca działalność na własny rachunek podlega ubezpieczeniom w państwie, w którym wykonuje tę działalność.

Przykład

Obywatel Belgii założył w Polsce jednoosobową spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością. Podlega zatem polskim przepisom w dziedzinie ubezpieczeń społecznych. Zgodnie z tymi przepisami (tj. ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych) wspólnicy jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością objęci są ubezpieczeniami społecznymi jako osoby prowadzące pozarolniczą działalność.

Czasowe wykonywanie działalności w innym państwie UE/EOG

Wspomnianą zasadę ogólną stosuje się z uwzględnieniem następującego wyjątku:

- osoba zwykle prowadząca działalność na własny rachunek na terytorium państwa członkowskiego i wykonująca pracę na terytorium innego państwa członkowskiego w dalszym ciągu podlega ustawodawstwu pierwszego państwa, pod warunkiem że przewidywany okres wykonywania pracy nie przekracza 12 miesięcy,
- jeżeli praca przedłuża się poza początkowo zakładany okres, z powodu niedających się przewidzieć okoliczności, i przekracza 12 miesięcy, ustawodawstwo pierwszego państwa stosuje się nadal, aż do zakończenia pracy, pod warunkiem że wyrazi na to zgodę właściwa władza państwa, na którego terytorium zainteresowany rozpoczął wykonywanie pracy, lub organ przez tę władzę wyznaczony. O zgodę należy wystąpić przed upływem początkowego okresu dwunastu miesięcy. Jednakże zgody tej nie można udzielić na okres dłuższy niż dwanaście miesięcy.

Przepis ten (tj. art. 14a ust. 1a i b rozporządzenia 1408/71) brzmi podobnie do tego, który mówił o delegowaniu pracowników. Oznacza to, że zgodnie z ustawodawstwem unijnym osoba prowadząca działalność na własny rachunek może się "sama oddelegować" do pracy w innym państwie.

Przykład

Obywatel polski prowadzący na terenie Polski pozarolniczą działalność gospodarczą, w ramach prowadzenia tej działalności wykonuje pewne czynności związane z tą działalnością na terytorium Wielkiej Brytanii przez okres 12 miesięcy. W okresie wykonywania pracy na terenie tego kraju, tj. w okresie wymienionych 12 miesięcy, osoba ta może pozostać w polskim systemie ubezpieczeń społecznych.

Należy jednak podkreślić, że osoba prowadząca działalność na własny rachunek, zanim zacznie wykonywać pracę w państwie zatrudnienia, najpierw musi wykonywać pracę na własny rachunek w państwie, w którym mieszka. Oznacza to, że osoba ta najpierw wykonuje przez określony czas oznaczoną pracę w państwie zamieszkania, zanim uda się do innego państwa członkowskiego w celu wykonywania tam zadań, których treść i czas trwania są z góry określone, a ich wykonanie da się potwierdzić za pomocą odpowiednich umów.

Na okres wykonywania pracy za granicą przez pierwszych 12 miesięcy - podobnie jak dla pracowników wystawiany jest formularz [E 101](#).

Tak więc dla osoby prowadzącej działalność na własny rachunek formularz E 101 będzie potwierdzony tylko wówczas, gdy:

- praca za granicą jest z góry określona co do treści i czasu,
- osoba, przed rozpoczęciem pracy za granicą prowadziła działalność na własny rachunek na terenie Polski,
- osoba jest zgłoszona do ubezpieczeń społecznych w państwie, gdzie zwykle tę działalność prowadzi.

Jeśli praca za granicą przedłuża się ponad 12 miesięcy, osoba może wystąpić o przedłużenie zwolnienia z ubezpieczeń w państwie jej czasowego prowadzenia, nie dłużej jednak niż na kolejne 12 miesięcy. Z wnioskiem w tej sprawie przedsiębiorca występuje na formularzu [E 102](#) bezpośrednio do instytucji państwa czasowego wykonywania pracy.

Przykład

Praca w Wielkiej Brytanii osoby prowadzącej działalność musi być przedłużona ponad 12 miesięcy, o kolejne 6 miesięcy. Osoba ta wypełnia część A formularza E 102, a następnie wysyła go do właściwej brytyjskiej instytucji (podanej w pouczeniu do formularza). Jeśli instytucja ta udzieli zgody, to osoba nadal podlega ubezpieczeniom w Polsce a nie w Wielkiej Brytanii.

Działalność prowadzona w kilku państwach jednocześnie

Osoba zwykle prowadząca działalność na własny rachunek na terytorium dwóch lub więcej państw członkowskich podlega ustawodawstwu tego państwa, na terytorium którego zamieszkuje, jeżeli wykonuje jakąkolwiek część swojej działalności na terytorium tego państwa.

Jeżeli nie prowadzi działalności na terytorium państwa członkowskiego, które zamieszkuje, podlega ustawodawstwu państwa członkowskiego, na którego terytorium prowadzi swoją podstawową działalność (art. 14a ust. 2 rozporządzenia 1408/71).

Podstawowa działalność to przede wszystkim:

- miejsce, gdzie znajduje się stała siedziba lub stała działalność zainteresowanego,
- w razie braku takiego miejsca - zwyczajowy charakter lub czas trwania wykonywanej działalności, liczba wykonywanych zleceń (usług) oraz wielkość dochodów z prowadzonej działalności (art. 12a ust. 5d rozporządzenia 574/72).

Przykład 1

Obywatel polski prowadzi działalność gospodarczą w Polsce, poza tym zarejestrował podobną działalność na Węgrzech. Mieszka w Polsce. Podlega zatem polskim przepisom w zakresie ubezpieczeń społecznych.

Przykład 2

Obywatel Austrii na podstawie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej prowadzi działalność w Polsce. Poza tym jest także przedsiębiorcą na terenie Czech i Słowacji. Mieszka natomiast w Niemczech. W takiej sytuacji objęty jest przepisami w zakresie ubezpieczeń w tym państwie, w którym prowadzi swoją podstawową działalność, a więc tam gdzie np. wykonuje największą liczbę usług.

3. Prowadzenie działalności na własny rachunek oraz wykonywanie pracy najemnej jednocześnie w kilku państwach członkowskich

Przepisy rozporządzenia 1408/71 przewidują dla takiego przypadku specjalne normy kolizyjne. Zostały one zawarte w art. 14c.

Przepis ten stanowi, że osoba, która wykonuje jednocześnie pracę najemną i pracę na własny rachunek na terytoriach różnych państw członkowskich podlega co do zasady ustawodawstwu tego państwa, na terytorium którego wykonuje pracę najemną.

Przykład

Obywatel Niemiec pracuje w Niemczech i jednocześnie prowadzi w Polsce działalność gospodarczą. Niezależnie od tego, czy mieszka w Polsce czy w Niemczech, podlega on niemieckim przepisom w zakresie ubezpieczenia społecznego, tam bowiem wykonuje pracę najemną.

Nie dotyczy to jednak przypadków wymienionych enumeratywnie w załączniku VII do rozporządzenia 1408/71, który przewiduje odstępstwo od tzw. zasady jedności stosowanego prawa. Oznacza to, że w wymienionych w tym załączniku przypadkach wykonywania pracy najemnej i jednocześnie działalności na własny rachunek na terytoriach dwóch lub więcej państw członkowskich zachodzić będzie sytuacja podwójnego (lub wielokrotnego) ubezpieczenia.

W tych przypadkach osoba podlega z tytułu wykonywania pracy najemnej ustawodawstwu państwa członkowskiego, na terytorium którego wykonuje pracę najemną oraz z tytułu (jednoczesnego) wykonywania działalności na własny rachunek - ustawodawstwu państwa członkowskiego, na terytorium którego wykonuje pracę na własny rachunek.

Oto przypadki wymienione w załączniku VII, w których dana osoba podlega jednocześnie

ustawodawstwom dwóch państw członkowskich, można w następujących grupach:

- **prowadzenie działalności na własny rachunek w Belgii, Bułgarii, Czechach, Grecji, we Włoszech, na Malcie, w Portugalii, Rumunii, Słowacji oraz zatrudnienie za wynagrodzeniem w innym państwie członkowskim**

Przykład

Obywatel polski prowadzi działalność na własny rachunek na Słowacji, niedaleko granicy z Polską. Jednocześnie osoba ta zatrudniona jest w Polsce na podstawie umowy o pracę. Ze względu na zapis w załączniku VII, osoba ta objęta będzie zarówno słowackim, jak i polskim ustawodawstwem w dziedzinie ubezpieczeń społecznych.

- **prowadzenie działalności na własny rachunek i zamieszkiwanie na Cyprze, w Danii, Estonii, Hiszpanii, Finlandii i Szwecji oraz zatrudnienie za wynagrodzeniem w innym państwie członkowskim**

Przykład 1

Osoba prowadzi działalność na własny rachunek w Finlandii, tam też mieszka. Przez kilka dni w miesiącu zatrudniona jest jednocześnie w Polsce. Mają więc do niej zastosowanie fińskie oraz polskie przepisy prawne w dziedzinie zabezpieczenia społecznego. Także i tu występuje zjawisko podwójnego ubezpieczenia.

Przykład 2

Osoba prowadzi działalność gospodarczą na Cyprze. Dodatkowo mieszka i pracuje w Polsce. Podlega zatem wyłącznie polskiemu ustawodawstwu. Nie został bowiem spełniony warunek zapisany w załączniku VII, tzn. osoba ta nie mieszka na Cyprze.

Przykład 3

Rolnik, obywatel polski, posiada gospodarstwo rolne w Polsce i tu zamieszkuje. Podejmuje równocześnie pracę na podstawie umowy o pracę w Szwecji. W świetle rozporządzenia 1408/71 podlega on tylko ustawodawstwu szwedzkiemu, ponieważ tam wykonuje pracę najemną.

- **prowadzenie działalności na własny rachunek we Francji oraz zatrudnienie za wynagrodzeniem w innym państwie członkowskim, z wyjątkiem Luksemburga**

Przykład

Obywatel polski prowadzi działalność na własny rachunek we Francji. Jednocześnie osoba ta zatrudniona jest w Polsce na podstawie umowy o pracę. Ze względu na zapis w załączniku VII, osoba ta objęta będzie zarówno francuskim, jak i polskim ustawodawstwem w dziedzinie ubezpieczeń społecznych.

- **prowadzenie działalności rolniczej, jako rolnicy indywidualni, w Niemczech oraz zatrudnienie za wynagrodzeniem w innym państwie członkowskim**

Polska nie wprowadziła do tego załącznika zapisu o stosowaniu polskiego ustawodawstwa w przypadku prowadzenia działalności na własny rachunek w Polsce i zatrudnienia w innym państwie członkowskim. W rezultacie więc, osoba prowadząca samodzielną działalność w Polsce i jednocześnie zatrudniona w innym państwie Unii objęta będzie jedynie ustawodawstwem państwa, w którym wykonuje zatrudnienie. Nie będzie miało tym samym zastosowania polskie prawo, a w rezultacie nie dojdzie do podwójnego ubezpieczenia. Z zastrzeżeniem naturalnie wymienionych wyżej przypadków.

Przykład

Obywatel polski prowadzi w Polsce pozarolniczą działalność (jest udziałowcem w spółce cywilnej). Oprócz tego zatrudniony jest w Belgii na podstawie umowy o pracę. Osoba ta podlega wyłącznie belgijskim przepisom w zakresie ubezpieczeń społecznych, ponieważ Polska nie wniosła stosowanego zapisu do załącznika VII.

4. Ubezpieczenia społeczne osób zatrudnionych w transporcie

W rozporządzeniu 1408/71 osobne miejsce zajmują zasady dotyczące ustalania właściwego ustawodawstwa ubezpieczeniowego dla osób zatrudnionych na obszarze Unii Europejskiej w transporcie drogowym, lotniczym, kolejowym oraz w żegludze śródlądowej.

Powołane rozporządzenie w swojej generalnej zasadzie zakłada, że osoby wykonujące pracę na obszarze Unii Europejskiej podlegają systemowi zabezpieczenia społecznego w jednym państwie. Unika się w ten sposób niepożądanych sytuacji, w których dana osoba nie podlega żadnemu systemowi ubezpieczeniowemu lub też ubezpieczona jest wielokrotnie, w różnych państwach członkowskich.

Przepis ten jest trudny do zrealizowania w przypadku pracowników zatrudnionych w przedsiębiorstwach transportowych, ponieważ praca tych osób często polega na przemieszczaniu się między różnymi państwami członkowskimi. Trudno byłoby więc ustalić precyzyjnie miejsce wykonywania danej pracy.

Stworzono więc szczegółowe zasady ustalania właściwego ustawodawstwa w odniesieniu do osób zatrudnionych w transporcie drogowym, lotniczym, kolejowym oraz w żegludze śródlądowej.

Transport lądowy i powietrzny

W myśl tych regulacji art. 14 ust. 2 rozporządzenia 1408/71 osoba, która zwykle wykonuje pracę najemną na terytorium dwóch lub więcej państw członkowskich, jako członek personelu lądowego lub powietrznego w przedsiębiorstwie, które prowadzi w transporcie międzynarodowym na cudzy lub własny rachunek przewóz osób lub towarów koleją, drogą lądową, powietrzną lub żeglugą śródlądową, oraz ma siedzibę na terytorium państwa członkowskiego, podlega przepisom prawnym tego ostatniego państwa członkowskiego. Decydująca jest zatem siedziba przedsiębiorstwa zatrudniającego danego pracownika.

Przykład

Polak zatrudniony jest w niemieckiej firmie zajmującej się międzynarodowym transportem samochodowym. Praca polega na przewożeniu towarów do innych państw członkowskich Unii. Osoba ta objęta jest niemieckim systemem zabezpieczenia społecznego, ponieważ na terenie Niemiec ma siedzibę zatrudniająca ją firma transportowa.

Zasada stosowania prawa państwa, w którym znajduje się siedziba przedsiębiorstwa transportowego jest jednak wyłączona w dwóch przypadkach.

Pierwszy z nich stanowi, że osoba zatrudniona w oddziale albo stałym przedstawicielstwie przedsiębiorstwa transportowego, poza terytorium państwa członkowskiego, w którym ma siedzibę to przedsiębiorstwo, podlega przepisom prawnym państwa członkowskiego, na terytorium którego znajduje się ten oddział lub stałe przedstawicielstwo. Jeśli więc dane przedsiębiorstwo transportowe posiada w innym państwie członkowskim oddział lub przedstawicielstwo, to w stosunku do wszystkich osób zatrudnionych w tym oddziale (przedstawicielstwie) stosuje się przepisy tego państwa członkowskiego.

Przykład

Włoskie linie lotnicze posiadają swoje przedstawicielstwo w Polsce. Zatrudniają w nim między innymi obywateli włoskich. Do tych osób mają zastosowanie polskie a nie włoskie przepisy prawne o zabezpieczeniu społecznym.

Drugi wyjątek dotyczy osób zatrudnionych w przedsiębiorstwach transportowych, ale wykonujących swoją pracę w przeważającej mierze na terytorium tego państwa członkowskiego, w którym mają one miejsce zamieszkania. Podlegają wówczas przepisom prawnym tego państwa także w przypadku gdy przedsiębiorstwo, które zatrudnia takie osoby, nie ma na jego terytorium ani oddziału ani stałego przedstawicielstwa. Są to takie przypadki, kiedy siedziba pracodawcy znajduje się w innym państwie członkowskim, niż wykonywana jest praca dla tego przedsiębiorstwa. Decydującym kryterium jest w tym przypadku miejsce zamieszkania osoby wykonującej tę pracę.

Przykład

Polak zamieszkuje na stałe w Niemczech i zatrudniony jest w firmie zajmującej się żegluga śródlądową na Renie. Główna siedziba tej firmy mieści się natomiast we Francji, w Niemczech nie ma stałego przedstawicielstwa ani oddziału. Mimo to, osoba ta podlega niemieckiemu ustawodawstwu w zakresie ubezpieczeń społecznych.

Marynarze

W przepisach rozporządzenia 1408/71 w sposób szczególny zostały uregulowane zasady ubezpieczeń społecznych marynarzy.

Marynarze mogą bowiem wykonywać swoją działalność zarobkową jako:

- pracownicy najemni bądź
- osoby prowadzące działalność na własny rachunek.

Jednakże zasady ustalania właściwego dla nich ustawodawstwa w dziedzinie ubezpieczeń społecznych są uregulowane odrębnie od zasad dotyczących zarówno pracowników najemnych, jak i osób wykonujących działalność na własny rachunek. Rozporządzenie 1408/71 w odniesieniu do marynarzy wprowadza zasadę ogólną oraz wyjątki od tej zasady.

Zasada ogólna - bandera statku

Zgodnie z art. 13 ust. 2c rozporządzenia 1408/71 osoba wykonująca działalność zarobkową na statku pływającym pod banderą państwa członkowskiego podlega przepisom prawnym tego państwa.

Oznacza to, że marynarz pracujący na statku czy to jako pracownik najemny, czy jako osoba prowadząca działalność na własny rachunek, objęty jest ustawodawstwem tego państwa członkowskiego, pod którego banderą statek pływa. Od tej zasady przewidziane są wyjątki i postanowienia szczególne.

Marynarz pracownikiem

Pierwszy wyjątek dotyczy osób wykonujących pracę najemną w przedsiębiorstwie, w którym są zwykle zatrudnione na terytorium państwa członkowskiego albo na statku pływającym pod banderą państwa członkowskiego, wysłanych przez to przedsiębiorstwo w celu wykonywania pracy na jego rachunek na pokład statku pływającego pod banderą innego państwa członkowskiego. Podlegają oni wówczas w dalszym ciągu przepisom prawnym wysyłającego państwa członkowskiego.

Marynarze mogą więc być traktowani jak [pracownicy wysłani](#). Stosuje się więc do nich te same zasady, jakie dotyczą wszystkich pracowników wysłanych przejściowo do wykonywania pracy na obszar innego państwa członkowskiego.

Przykład 1

Polak wykonuje pracę w polskim przedsiębiorstwie, które następnie wysyła go do pracy na statku pływającym pod maltańską banderą. Praca ma być wykonywana nie dłużej niż przez rok. W takim przypadku mają zastosowanie polskie przepisy prawne o zabezpieczeniu społecznym. Nie będą jednocześnie stosowane przepisy maltańskie, mimo że statek pływa pod maltańską banderą. Oddział ZUS wystawi na ten okres formularz E 101.

Przykład 2

Polskie przedsiębiorstwo zatrudniające tę osobę postanowiło przedłużyć jej zatrudnienie na maltańskim statku. Jeśli wysłanie nie będzie trwało dłużej niż kolejne 12 miesięcy, nadal może mieć zastosowanie polskie ustawodawstwo w zakresie ubezpieczeń społecznych. Pracodawca wysyłający powinien jednak uzyskać stosowną zgodę na formularzu E 102 z maltańskiej instytucji.

Marynarze pracujący na statku na własny rachunek

Marynarze mogą wykonywać pracę na statku nie tylko jako pracownicy, ale również jako osoby prowadzące działalność na własny rachunek. Rozporządzenie 1408/71 również dla nich

przewiduje odstępstwo od przedstawionej wyżej ogólnej zasady prawa państwa bandery.

Zgodnie mianowicie z art. 14b ust. 2 rozporządzenia 1408/71 osoba, która wykonuje działalność na własny rachunek zwykle na terytorium państwa członkowskiego albo na statku pływającym pod banderą państwa członkowskiego oraz wykonuje pracę lub określone czynności na własny rachunek na statku pływającym pod banderą innego państwa członkowskiego, w dalszym ciągu podlega przepisom prawnym pierwszego państwa członkowskiego, jeśli przewidywany okres wykonywania tej pracy nie przekracza 12 miesięcy.

Zatem osoba będąca marynarzem i prowadząca w tym zakresie samodzielną działalność może być objęta ustawodawstwem państwa, na obszarze którego zwykle prowadzi swoją działalność przez okres 12 miesięcy pracy na statku pływającym pod obcą banderą. Na ten okres wystawiony zostanie formularz E 101.

Jeżeli z przyczyn niedających się przewidzieć wykonywanie pracy przekracza przewidywany początkowo okres 12 miesięcy, stosuje się w dalszym ciągu, do momentu zakończenia wykonywania pracy, przepisy prawne pierwszego państwa członkowskiego, jeśli właściwa władza państwa członkowskiego, na którego terytorium dana osoba została wysłana, albo wskazana przez nią jednostka, udzieli stosownego zezwolenia.

O zezwolenie należy wystąpić na formularzu E 102, przed upływem pierwszych dwunastu miesięcy; zezwolenie nie może być udzielone na okres dłuższy niż dwanaście miesięcy.

Przykład

Obywatel Niemiec jest marynarzem na niemieckim statku. Pracę swoją wykonuje tam jako samodzielny przedsiębiorca. Przez kilka miesięcy postanowił jednak pracować na statku pływającym pod polską banderą. Jeśli okres ten nie przekracza 12 miesięcy, nie będzie do niego miało zastosowanie polskie ustawodawstwo, może być nadal objęty niemieckimi przepisami prawnymi.

Osoby niebędące marynarzami pracujące na statkach

Zasady ubezpieczeń społecznych innych niż marynarze osób wykonujących pracę na statkach reguluje art. 14b ust. 3 rozporządzenia 1408/71.

Zgodnie z tym przepisem osoba, która nie wykonuje swojej pracy zwykle na morzu, wykonuje natomiast działalność zarobkową na wodach terytorialnych lub w porcie jednego państwa członkowskiego na statku pływającym pod banderą innego państwa członkowskiego, znajdującym się na tych wodach terytorialnych lub w porcie, i nie jest członkiem załogi tego statku, podlega przepisom prawnym pierwszego państwa członkowskiego

Przykład

Osoba zatrudniona jest w polskim porcie, jej praca polega na rozładunku statków, również takich, które pływają pod banderami innych państw członkowskich. Mają do niej zastosowanie polskie przepisy prawne o ubezpieczeniach społecznych, mimo że praca często jest wykonywana na obcych statkach.

5. Urzędnicy

Urzędnicy administracji publicznej i personel równorzędny podlegają ustawodawstwu państwa członkowskiego, którego administracja ich zatrudnia - art. 13 ust. 2d rozporządzenia 1408/71.

Urzędnicy będący pracownikami najemnymi lub osobami prowadzącymi działalność na własny rachunek jednocześnie na terytorium jednego lub więcej państw członkowskich

Osoba będąca pracownikiem najemnym jako urzędnik lub traktowana na równi z nim i ubezpieczona w specjalnym systemie ubezpieczeń dla urzędników służby cywilnej w jednym z państw członkowskich, jednocześnie będąca pracownikiem najemnym lub osobą prowadzącą

działalność na własny rachunek na terytorium jednego lub większej liczby innych państw członkowskich podlega ustawodawstwu tego państwa członkowskiego, w którym została ubezpieczona w ramach specjalnego systemu dla urzędników służby cywilnej (art. 14e rozporządzenia 1408/71).

W niektórych państwach członkowskich urzędnicy służby cywilnej i osoby traktowane jak tacy urzędnicy są objęci specjalnym systemem zabezpieczenia społecznego, który różni się od systemu dla pracowników i który dotyczy wszystkich lub pewnych kategorii urzędników służb cywilnych.

W Polsce specjalnym systemem zabezpieczenia społecznego zostali objęci prokuratorzy i sędziowie oraz funkcjonariusze Policji, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej, Służby Więziennej, Biura Ochrony Rządu, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, żołnierze zawodowi.

Przykład

Funkcjonariusz Policji zamieszkały w Polsce podjął zatrudnienie w przedsiębiorstwie w Szwecji na podstawie umowy zlecenia. Wobec tego przepisu będzie podlegał polskiemu ustawodawstwu. Polskie ustawodawstwo zaś stanowi, że funkcjonariusz policji z tytułu wykonywania pracy na podstawie umowy zlecenia podlega dobrowolnie ubezpieczeniom społecznym, natomiast obowiązkowo ubezpieczeniu zdrowotnemu. Zatem szwedzki przedsiębiorca zobowiązany będzie do przekazywania składek na ubezpieczenie zdrowotne do polskiego systemu.

Urzędnicy będący pracownikami jednocześnie w więcej niż jednym państwie członkowskim i ubezpieczeni w jednym z tych państw w specjalnym systemie ubezpieczeń

Osoba będąca pracownikiem najemnym jednocześnie w dwóch lub więcej państwach członkowskich jako urzędnik administracji publicznej lub traktowana na równi z taką osobą i ubezpieczona w przynajmniej jednym z państw członkowskich w specjalnym systemie dla urzędników służby cywilnej podlega ustawodawstwu każdego z tych państw (art. 14f rozporządzenia 1408/71).

Jest to drugi wyjątek od podstawowej zasady, tj. zasady stosowania jednego ustawodawstwa. Urzędnik pracujący jednocześnie w więcej niż jednym państwie członkowskim będzie objęty ubezpieczeniami w każdym z państw pracy, jeśli przynajmniej w jednym z nich należy do specjalnego systemu zabezpieczenia społecznego dla urzędników służby cywilnej.

W Polsce urzędnicy służby cywilnej należą do grupy pracowniczej. W dziedzinie zabezpieczenia społecznego grupa ta nie posiada specjalnego systemu i jest objęta powszechnym systemem ubezpieczeń społecznych.

6. Wyjątki od postanowień rozporządzenia 1408/71 dotyczących ustalania właściwego ustawodawstwa

Z art. 17 rozporządzenia 1408/71 wynika, że dwa lub więcej państw członkowskich, właściwe władze tych państw lub organy wyznaczone przez te władze mogą przewidzieć, za wspólnym porozumieniem, w interesie niektórych osób lub niektórych grup osób, wyjątki od przepisów artykułów 13-16.

Zatem, dwa lub więcej państw członkowskich, właściwe władze czy też organy wyznaczone przez te władze mogą, na podstawie [wzajemnego porozumienia](#), uzgodnić wyjątki od postanowień dotyczących ustawodawstwa właściwego, jeśli jest to korzystne dla osoby lub grupy osób. Porozumienie takie może oznaczać, że osoba zostanie objęta ustawodawstwem jednego państwa członkowskiego bez względu na fakt, że postanowienia dotyczące ustawodawstwa właściwego wskazuje inne państwo członkowskie jako państwo właściwe.